

האמנות דוהרת שוב בגליל

מנהריה ועכו עד מעלות, מהקיבוצים כברי ולוחמי־הגטאות עד גשר הזיו וחניתה. בקצה המלחמה מתעורר הגליל המערבי לפריחה אמנותית

עפר רומנו, "נע ונד", 2025. בקצה שדרות הגעתון בנהריה צילום: רמי שלוש

[נעמה ריבה](#)

לעקוב

07 • 07:36 במאי 2025

כל פקיד תרבות מוניציפאלי מכיר את הרעיון: נפזר אמנים וסטודנטים באזור מדשדש, נמתג אותו מחדש כרובע אמנים וצעירים — והוא יפרח. אלא שבמקרים רבים, ברגע שהסבסוד העירוני לרעיון תם, המקום חוזר לדשדש. כך היה למשל בפרויקט "מתחם 21", שיזמה עיריית חיפה בעיר התחתית וסיפק לאמנים בשנת 2013 חללים בחינם: עם תום הסבסוד רוב האמנים עזבו.

האופציה האחרת, הקרויה Bottom Up, היא לתת לאמנים להגיע ביוזמתם ולא להפריע. כך קרה כמעט במקרה בנהריה, כשאמנים החברים בתנועת "תרבות" — תנועה חברתית הפועלת בשדות התרבות, החינוך, האמנות והתעסוקה — החליטו להגיע אליה לפני כמעט עשור. ב-2019 הם פתחו את "גלריה ימה" ובימים אלו הם מציגים תערוכה בשדרות הגעתון — הרחוב הראשי של נהריה, שרבות כבר נכתב על הפוטנציאל האדיר שלו שנקבר תחת הצפות גשם וקניונים. אלה לא הפריעו לחבורה הצעירה, המונה כ-20 אמנים בתחילת שנות ה-30 לחייהם שמתגוררים בשני בניינים בעיר.

פריחת האמנות בנהריה אינה בודדת. היא מצטרפת לרשת אמנים וגלריות שפועלים בגליל המערבי, מעכו ועד חניתה ומעלות, דרך קיבוצים שבהן יש גלריות ותיקות, כמו בלוחמי הגטאות ובכברי, וגלריה חדשה כמו בגשר הזיו. בהעדר פקקים, המרחק בין המקומות הוא כעשר דקות נסיעה. המרחב כולו מתעורר מחדש בשבועות האחרונים, לאחר תרדמה ארוכה בימי המלחמה.

נהריה: לגעת בגעתון

האוצרות והאמניות מאיה פרת וסתיו אבן זהב פוגשות אותי בתחילת רחוב הגעתון, לצד מבנה התחנה המרכזית שבבעלות "נצבא". כמו לא מעט מבני תחבורה ציבורית משנות ה-60, זהו מצבור בטון לא מלוטש עם הרבה חללים לא מנוצלים. המקום מיועד לפינוי-בינוי שעדיין רחוק ממימוש ובינתיים שיכנעו אמני "תרבות" את נצבא להקצות להם חללים ברחוב להקמת גלריה. בימים אלו הם גם מקימים בסמוך בית קפה וסטודיו ללימודי אמנות. הגלריה פועלת 24 שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע, פתוחה לציבור שיכול להתקרב ולגעת.

קצת תרבות, בבקשה

לתערוכה הנוכחית, "חלום מתוק על ירח דבש", הזמינו פרת ואבן זהב חמישה אמנים ששהו בעיר תשעה חודשים. אחד מהם, רעי רביב, מציג את "חשיפת יתר", מיצב מבוסס סיד. את הסיד הוא מצא בשפך הגעתון, מספרת אבן זהב, וממנו יצר מטוס, סירה ומסילת רכבת. "כל אובייקט נושא משמעות כפולה, של הרס ושל מקור חיים. המטוס מזכיר כטב"ם וגם חלום תעופה, הסירה היא הים העתיק וגם רמז לחדירה לילית של מחבלים, והרכבת — שפעם חיברה בין נהריה, ביירות וטריפולי — מסמלת את פוטנציאל החיבור בין עמים."

לאורך הגעתון פזורות עבודות נוספות של שי זילברמן, בר רוסו ונועה שוורץ. בקצה הנחל, בבריכת מים שעולה מדי פעם על גדותיה, מוצבת עבודה פנטסטית של עפר רומנו, "נע ונד", המורכבת מחמישה ראשי סוסים עשויים קלקר וחומרים נוספים. הם כמו דוהרים אל הים, ומזכירים במשהו את היצורים ב"גרניקה" של פיקאסו. אצל רומנו הם נולדו בעיקר מהזיכרון של כרכרות הסוסים המהודרות שהובילו תיירים לאורך שדרות הגעתון עד לאגן המים שבסופו. בבריכה הזאת שטו בעבר סירות פדלים ורפסודות עץ.

שי זילברמן, "נהריה 2024-2025". תערוכה בשדרות הגעתון בגלריית החוף "ימה", של תנועת "תרבות" צילום: נטע קונס

עפר רומנו, "נע ונד", 2025 צילום: רחל ניר

כשהגעתון הוצף, נראו ראשי הסוסים במצבם האופטימלי — "משוועים לדהור על זרם נחל אל החופש, אל הים", כדברי האוצרת פרת — ומשכו את תשומת לב הנהריינים שהגיעו לצלם את המראה

עכשיו היא יבשה, אבל לפני כמה שבועות, כשהגעתון הוצף, נראו ראשי הסוסים במצבם האופטימלי — "משוועים לדהור על זרם נחל אל החופש, אל הים", כדברי פרת — ומשכו את תשומת הלב של תושבי העיר שהגיעו לצלם את המראה.

פרת ואבן זהב הגיעו לראשונה לעיר ב-2016. "אנחנו קבוצת אנשים שהכירו לפני בערך 12 שנה, בשנת שירות שעשינו יחד", הן אומרות. "אמנות ותרבות זה מנוע לתסיסה. משהו שיכול לחזק עיר ולהביא עסקים", מציינת אבן זהב. "כולנו הגענו מרקע של לימודי אמנות ועם תחושה שצריך להיות מחוברים יותר למקום, לאנשים, לעשייה חברתית ולעירוניות". האם לא הרגישו אוטוסיידרים ויומרינים? "היה ברור לנו שאנחנו באים מבחוץ. אבל הפעולות שלנו היו הדרגתיות וכל הזמן בשיתוף ובהקשבה לסביבה. נהריה היא העיר הגדולה בגליל ומתבקש שגם בה יהיה משהו ולא רק בקיבוצים סביב. אנחנו כל הזמן משתפים אמנים מקומיים, מוזיקאים, משוררים."

בר רוסו, "וכל החיות היו בגני וכולן שרו את מר אהבתי", 2025. גלריה "ימה" בנהריה צילום: נטע קונס

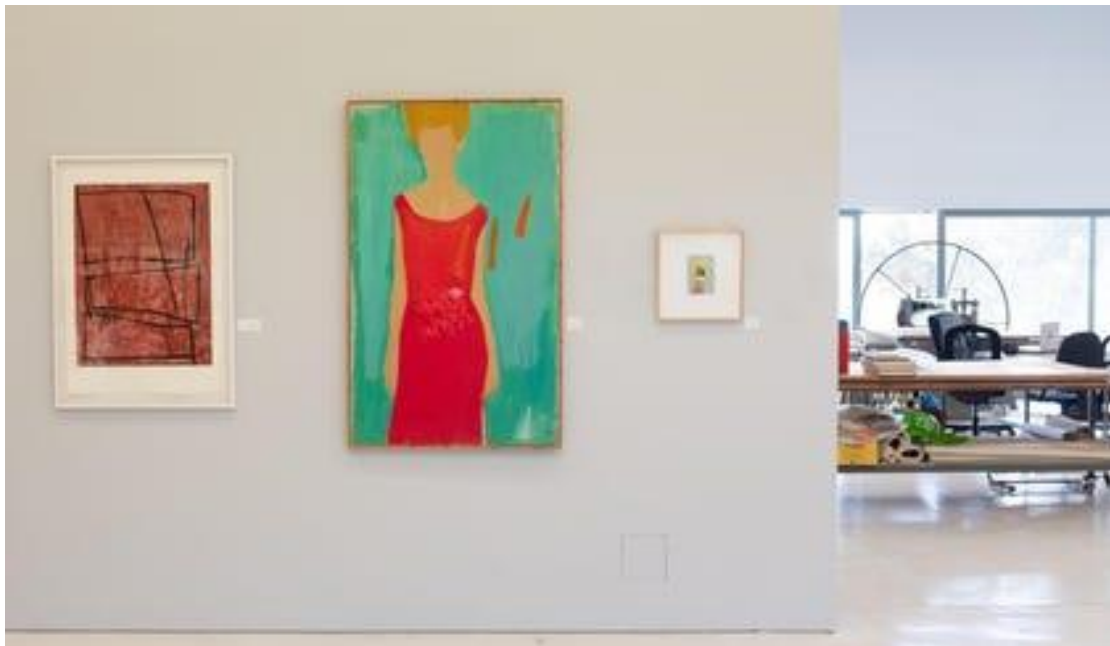

רעי רביב, "חשיפת יתר", 2025. מראה הצבה. סיד משפך הנחל צילום: נטע קונס
אילו תגובות קיבלתן? יש גם תגובות שליליות?

"הרבה אומרים שזה מזכיר להם את ימי הזוהר של נהריה, שהוקמה כעיירת יקים על החוף. אנשים רוצים לקחת חלק ולהציג, מביאים לנו חפצים נוסטלגיים מהבית. לא קיבלנו תגובות בסגנון 'תחזרו לתל אביב', אבל יש לעיתים קושי עם עבודות שנתפסות פרוגרסיביות. עלה רצון בקהילה שנציג גם עבודות מעוררות מחלוקת והצגנו למשל איורים של מיש רוזנוב, עם שני הומואים מתנשקים. התלבטנו בזה ובסוף החלטנו שכן. וזה ישב בגלריה על הרחוב. מישהו תלש את זה, אז הדפסנו מחדש עם חומר עמיד, קיבענו את היצירה לקיר, הוספנו הסבר וקיבלנו תגובות שמגבות את זה. כנראה שיש גם אנשים שפחות מתחברים אלינו אבל תגובות כאלה לא מגיעות באופן ישיר".

כברי: חגיגות מאה ליחיאל שמי ואורי ריזמן

מבקר האמנות אדם ברוך הגדיר את הפיסול של [יחיאל שמי](#) כפעולה "חילונית, אתית, אינטלקטואלית". ההגעה לקיבוץ כברי, ששמי היה ממייסדיו, היא כמו עלייה לרגל לקתדרלה תרבותית. כשחושבים על אמנות בגליל המערבי, המקום הראשון שעולה בדעת הוא כברי. לאחר קום המדינה הגיעו מבית הערבה שמי וגם [אורי ריזמן](#) — שניים מהבולטים באמני ישראל. האוצרות סמדר שינדלר ותמר הורביץ-ליבנה יזמו עם חברים נוספים, לפני כמה שנים, תערוכה משותפת לשניים במלאת מאה להולדתם — שמי נולד ב-1922 וריזמן ב-1924. היא נדחתה מספר פעמים, ועם הדחיות גדל הפרויקט להיקף חריג בהשקעתו, יחסית לתערוכה בפריפריה ובישראל בכלל.

מרכז גוטסמן לתחריט, מתוך התערוכה "מפגש מאוחר: אורי ריזמן ויחיאל שמי" "צילום: מאי ג'ראפי

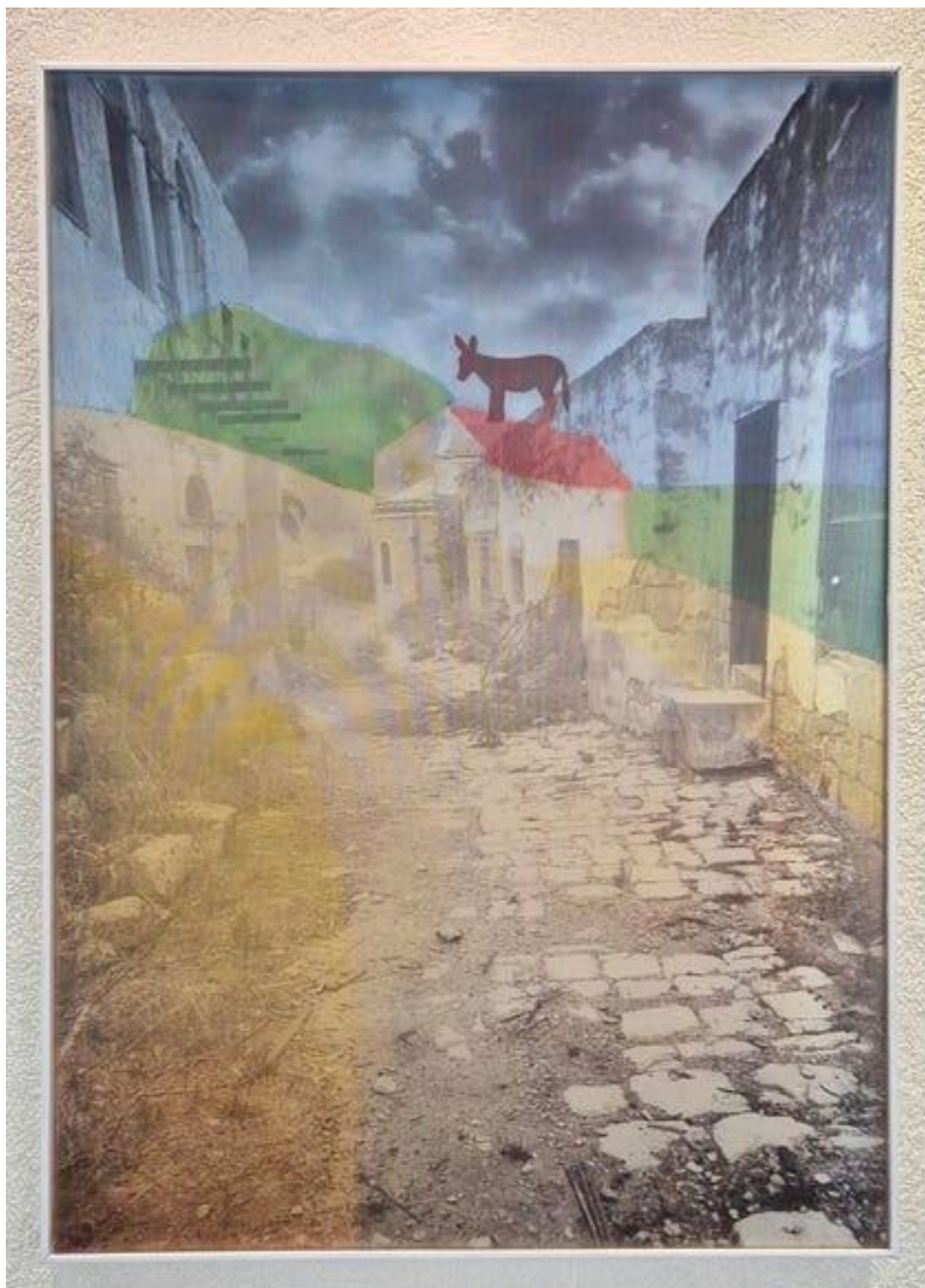
גלריה כברי, חדר הנשק, מתוך התערוכה "מפגש מאוחר: אורי ריזמן ויחיאל שמי". על הקיר: רפרודוקציה של אורי ריזמן, "נוף אכזיב", שנות השבעים, ושיר של יהונדב פרלמן צילום: הדר סייפן

כעת מוצגת התערוכה בשלושת חללי האמנות בקיבוץ: אטליה שמי, מרכז גוטסמן לתחרית שממוקם מול האטליה והגלריה השיתופית כברי. הגלריה נמצאת מתחת לחדר האוכל, היכן שהיה הסטודיו של ריזמן. היא הוקמה ב-1977 ומ-2012 הפכה לגלריה שיתופית לאמנים יהודים וערבים. לצד התערוכות צולם סרט דוקו והופקו שני ספרי ילדים שכתבה שהם סמיט בהשראת שני האמנים, עם איורים של ולי מינצי ורוני פחימה.

התערוכה באטליה שמי, "מפגש מאוחר", מתמקדת בהשפעה ההדדית של שני האמנים. כך למשל מוצבת עבודה של שמי עם שני משטחים קשתיים גבוהים שבמעבר הצר ביניהם מתגלה אופק ובו מבצבים ציורים של ריזמן, שמשוה בצורתם דומה לפסל של שמי. התערוכה במרכז גוטסמן מציגה תחריטים שיצר שמי — תחריט היה עבורו פעולת האמנות האינטימית ביותר. עוד מוצג מבחר יצירות שמן ורישומים של ריזמן, לצד עבודות של אמנים אחרים כמו עידו מרקוס, ששפת הפורטרטים שלו מתכתבת עם אלה של ריזמן.

יחיאל שמי, "סיפתח לאבות ישורון", 1993. בתערוכה בכברי צילום: שרית עוזיאלי

אשרף פואח'רי, "חמור על הגג - התכתבות עם אורי ריזמן", הדפסה הולוגרמית, 2024. בגלריה המשותפת בכברי צילום: אשרף פואח'רי

בגלריה השיתופית בכברי מוצגים דיוקנאות של חברי הקיבוץ שצייר ריזמן, ולצידם עבודות של אמני הגלריה, כמו "המערה" של סאהר מיעארי שמגיב לפסל ברזל בצורת מערה של שמי. המערה שיצר מיעארי חסומה, אך פורץ ממנה חריץ אור. אשרף פואח'רי מגיב לציור האיקוני והצבעוני של ריזמן "בית על הגבעה". הוא ממקם על גג הבית חמור — אופייני ליצירתו של פואח'רי ומזכיר את הכנר

ביצירות שאגאל. החמור ניצב במקום שאפשר להשקיף ממנו לכפר אל-באסה, היום בצת, שממנו גורשה משפחתו ב-1948, וגם לכפר מזרעה שבו נולד.

תמר הורביץ-ליבנה, מנהלת הגלריה השיתופית, היא שבחרה להציב בימים אלה את מיעארי ופואח'רי לצד שמי וריזמן. היא הגיעה לפני 25 שנה לקיבוץ. "כברי הוא כבר שנים רבות מוקד של אמנות. שמי אמר שהוא רוצה להביא את האמנות לצפון ועם השנים הצטרפו אליו דמויות כמו דרורה דקל ואבשלום סולימן", היא מספרת. "היה שלב שהגלריה היתה על סף סגירה בגלל חוסר משאבים, ודקל שעבדה עם אמנים ערבים יזמה את הקמת הגלריה השיתופית."

גלריות נוספות באזור יוצרות שלם הגדול מסכום חלקיו. הורביץ-ליבנה: "אנשים באים אלינו לכברי וממשיכים ללוחמי הגטאות, גשר הזיו או חניתה. השורש זה האבות המייסדים, יחיאל שמי ואורי ריזמן"

תקופת המלחמה היתה מורכבת, היא מוסיפה. "המבנה שימש מקלט לחיילים שחיו בתוך הגלריה. אני התפנית מהקיבוץ אף שהקיבוץ עצמו לא התפנה רשמית. בשלב מסוים התחלנו להפעיל את הגלריה עבור אנשי כברי. לא פשוט לנהל מקום שיש בו תחושה של פליטות."

-פרסומת-

הרעיון לתערוכה משותפת לשמי וריזמן בשלוש הגלריות יחד נולד כשהגלריה השיתופית ציינה עשור. "הרי אי אפשר להגיד שמי בלי ריזמן. זו חתונה שנעשתה בחייהם", אומרת הורביץ-ליבנה. חללי האמנות הנוספים באזור יוצרים לדבריה שלם הגדול מסכום חלקיו. "אנשים באים אלינו וממשיכים ללוחמי הגטאות, גשר הזיו או חניתה. השורש זה האבות המייסדים."

אתר הגלריה אכן מציין את הגלריות השכנות וגם אופציות קולינריות בקיבוץ וגם החנות לעיצוב Cup of Tea. הורביץ-ליבנה היתה תלמידתו של ההיסטוריון מוטי גולני שנהרג לאחרונה בתאונה, והיא מזכירה אותו כשאנחנו מדברות על השילוב בין טבע, אמנות וקפה. "מוטי נהג לשבת בקפה ביישוב זרזיר. זה היה עבורו מקום רוחני של מפגש אנושי ועבודה יעילה."

אטליה שמי, מתוך התערוכה "מפגש מאוחר: אורי ריזמן ויחיאל שמי", בקיבוץ כברי צילום: טל ניסים

לוחמי הגטאות: כשהזהב יהפוך לאור

המקום שבו נפגשים בעוצמה האנרגיה של האמנות, ההיסטוריה וההווה הטעון הוא קיבוץ לוחמי הגטאות שבין עכו לנהריה. המקום מזהה בעיקר עם מוזיאון השואה אך יש בו גם את הגלריה של הקיבוץ שהוקמה ב-1983 ואת "בית אוסף קופפרמן" שהוקם ב-2003. במקום נמצאת האטליה של האמן משה קופפרמן, זוכה פרס ישראל, שהיה ממקימי הקיבוץ וחי בו עד מותו, ולצד האטליה מספר חללי תצוגה לתערוכות הקבע ותערוכות מתחלפות. גם בלוחמי הגטאות יש כמה אופציות קולינריות מוצלחות.

האמן והמעצב קובי סיבוני, שנולד בקרית מוצקין והגיע לקיבוץ בעקבות אשתו, התמנה לאחרונה לאוצר הגלריה של הקיבוץ. "אתמול הגיעו לבקר חבר מבצלאל עם עוד מישהו. הוא נכנס לסטודיו ואומר: 'יואו, לוחמי הגטאות זה כבד'. אמרתי לו 'כן זה השם של המקום. אבל היום אנחנו ב-2025, רוב הדור של הניצולים כבר לא איתנו והילדים הם המשמרים את הזיכרון, ואני אוהב את השילוב הזה של שואה, אמנות וקפה'. הכל כאן והכל קרוב. הולכים למוזיאון השואה, אוכלים מאפה ברמה מטורפת ושותים קפה מצוין ורואים אמנות עכשווית. ברקע היו לאחרונה גם אצטקות ויירוטים — זו תמצית הישראליות. הכל מתערבב יחד, הכל בתדרים גבוהים."

משה קופפרמן, רישומים, 1977. מתוך התערוכה, "בשדות השלף" צילום: נטע קונס

באוסף קופפרמן מוצגת תערוכת יחיד בשם "תלמים" של האמנית ברית אינשטיין — עבודות שנוצרו בשנה וחצי האחרונות בקיבוץ מגן שבעוטף עזה ובסטודיו שלה ביפו, ומתארות את שדות הקיבוץ בניירות עבים במיוחד ומשטחים רחבים של דיו. אינשטיין, בת קיבוץ מגן, חזרה להתגורר בו לפני פרוץ המלחמה, פונתה ממנו כשפרצה וחזרה חודש לאחר הפינוי כדי לעזור לאמא שלה, רכזת גידולי

השדה של הקיבוץ. "היא עבדה ימים על הטרקטור הגדול בעיבוד שדות תפוחי אדמה. שורות, תלמים, סכיני מחרשה באדמה, הלוך ושוב", מספרת אוצרת התערוכה, מיכל מרקוביץ.

באוסף קופפרמן בלוחמי הגטאות מציגה גם ברית אינשטיין עבודות מקיבוץ מגן בעוטף, ממנו פונתה ואליו חזרה. "היא עבדה על הטרקטור בעיבוד שדות תפוחי אדמה. שורות, תלמים, סכיני מחרשה באדמה"

ברית אינשטיין, "תלמים", 2024. בלוחמי הגטאות צילום: נטע קונס

בחלל הגדול לצד התערוכה של אינשטיין מוצגת התערוכה הקבוצתית "בשדות השלף", שאצרה [גליה בר אור](#). מציגים בה האמנים והאמניות העכשוויים יקירה אמנט, פני הס יסעור, שי זכאי, דליה מאירי וזיו שר. בדומה למשה קופפרמן, הם עוסקים בקונפליקט פנימי ובמלחמה. העבודה של שי זכאי, שנעשתה ב-1998 עם האמן המנוח דב אור נר, קרויה "פרויקט בארי": הם קדחו בור באדמה בפאתי שדה בבארי בעומק עשרה מטרים ושלשלו אליו לוח פוטו־ולטאי ועליו עלה זהב 24 קראט. באמצעות מראה פראבולית נלכדה קרן שמש שכוונה לבור ונפגשה עם התאים הפוטו־וולטאים. הבור נחתם במצבה שמציעה לדורות הבאים לפתוח אותו בעוד עשרת אלפים שנה ולהיווכח בתהליך האלכימי — אז ייהפך האור לזהב והזהב לאור.

שי זכאי, מראה הצבה מתוך התערוכה "בשדות השלף", לוחמי הגטאות צילום: נטע קונס
 ביום הביקור שלי התקיים במקום פאנל של אינשטיין והורוביץ-לבנה יחד עם [ליאת אצילי](#), שנחטפה
 לעזה [ובעלה אביב נרצח](#). היא דיברה על החיבור שלו בין אמנות לחקלאות — חיבור שנכח גם
 בגלריות הצפוניות.

בר אור המנוסה ציננה מעט את האווירה החגיגית: "זה נכון שיש התגייסות גדולה ויש יצירה,
 והגלריות והאמנות הן מין עיר מקלט. מצד שני, יש קושי גדול במימון. הרבה מקומות נתונים במצב
 קשה, גם אלה שפורחים. אנחנו רואים עלייה בתקציבים לתרבות יהודית ומקצצים במקומות שהיו
 מתוקצבים". בהקשר התערוכה מקריאה בר אור משפט של קופפרמן מתוך יומן רישומים מ-1983:
 "האירועים חודרים פנימה והופכים נושא, והנושא גובר עליי והופך לדבר שאיני יכול להשתחרר ממנו.
 כל עבודת הקיץ הזה נוגעת איכשהו במלחמה."

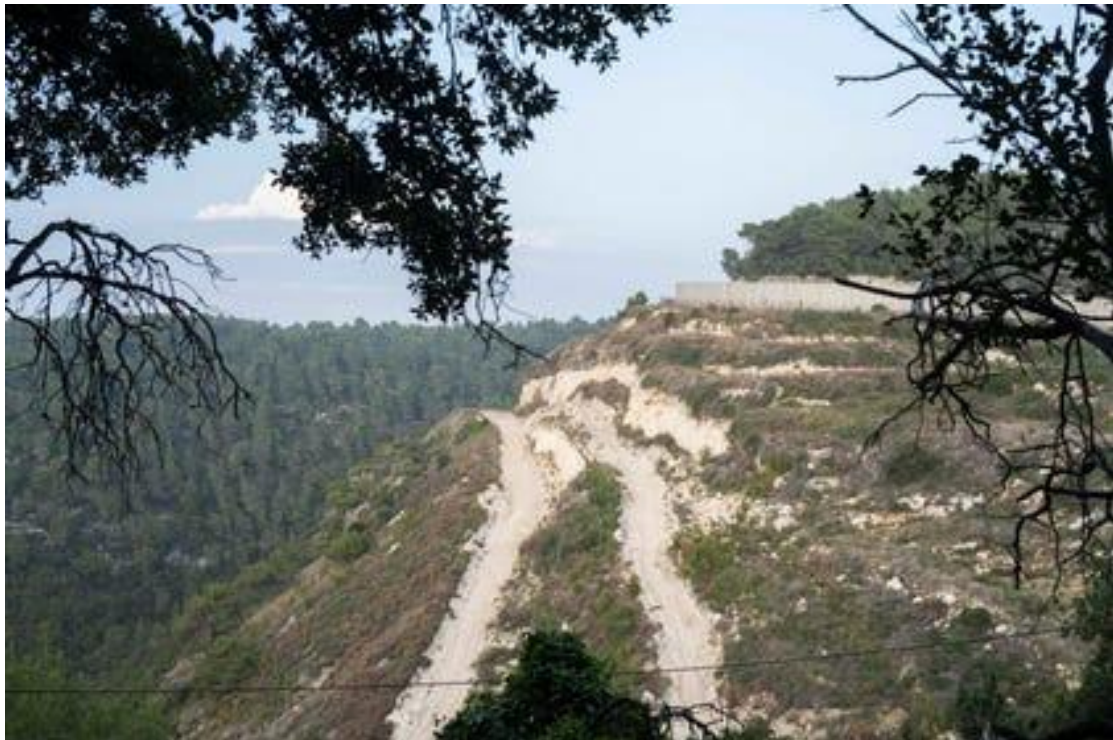
**"יש התגייסות גדולה והגלריות והאמנות הן מין עיר מקלט. מצד שני, הרבה מקומות בבעיות
 מימון, גם כאלה שפורחים. יש עלייה בתקציבי תרבות יהודית ומקצצים מקומות שהיו מתוקצבים"**

גליה בר אור

חניתה: חרדה זוהרת

אם בגליל המערבי, בסוף שבוע שמשי בין הגלריות ובתי הקפה, אפשר לשכוח מעט את אירועי השנה
 וחצי האחרונים, הרי כשמגיעים לקיבוץ חניתה נזכרים שאנחנו נמצאים על מפתנו של גבול עוין. עברו
 לא מעט שנים מאז 1938, כשהקיבוץ הוקם כאחד מיישובי חומה ומגדל — והמצב הביטחוני עדיין
 מעורער. הגבול המסיבי והגדרות מסמנים את קצהו המאובטח בידי חיילים. התושבים ברובם טרם
 חזרו וביום הביקור שלי לא היו כמעט אנשים. את הגלריה פתחו במיוחד עבורי. בית הקפה טרם
 נפתח מחדש.

גלריית האמנות הקרויה בשם הקולע "גבול" נפתחה ב-2018 בחלל במפעל המתכות הישן.
 התערוכה הנוכחית היא הראשונה מאז 7 באוקטובר וקרויה "נקודת תצפית". העבודות שבחרו
 האוצרות ריטה כץ ומירי אלזון משקפות את המצב העדין של החיים במקום. האמן יריב כהן הקים
 מיצב על דשא חדר האוכל של הקיבוץ המפונה: את המקום השוקק בימי שגרה הוא הפך לאתר עם
 מסתורים רעועים שבנויים מגלילי פח.

דורון עובד, "נוף פעור 2", 2022. בגלריה "גבול" בחניתה צילום: דורון עובד

הדר סייפן, במקור מקיבוץ דפנה, מציגה בתערוכה סדרה על תוכנית הפינוי האזרחית. על גבי מפות הפינוי של הרשויות המקומיות בצפון מסומנים בתי המשפחות בצבעים זוהרים, כשהבתיים הם למעשה ערימות של פתקיות זוהרות שצולמו בתאורת סטודיו ישירה וחזקה, מה שהופך את המפות המקוריות לדגם אדריכלי מבעית של חרדה.

צילומי הנוף הפעור של דורון עובד, בת קיבוץ חניתה, מתארים את תהליך הפציעה של הגבעה בעת הכנת גדר הגבול. "הנוף המוכר והשליו החל משתנה. עצים ושיחים נשלפים, שכבות פנימיות נחשפות, נוף שהיה מקום מפלט להרהור הופך לנוף מערער שאין מפלט ממנו", היא כותבת.